

якщо він протягом 30 днів не повідомить потерпілому найменування та місцезнаходження виробника або особи, яка поставила йому цю продукцію. На наш погляд, ідея законодавця покласти відповідальність на кожного постачальника (продавця) означає, що якщо потерпілий знає кількох послідовних продавців дефектної продукції, він може звернутися до будь-кого з них або до всіх разом за правилами виконання зобов'язання з солідарною пасивною множинністю.

Водночас в судовій практиці і дотепер мають місце помилки щодо встановлення солідарності у діях заподіявачів шкоди. Так Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ в Узагальненнях судової практики розгляду судами цивільних справ про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки у 2010 – 2011 роках зазначив, що суди помилково покладають обов'язок відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок ДТП, на власника транспортного засобу, якщо під час ДТП за кермом транспортного засобу перебувала інша особа [11].

Солідарність обов'язку відшкодування шкоди, заподіяної потерпілому, означає, що потерпілий вправі пред'явити вимогу про повне або часткове відшкодування як до всіх делінквентів разом, так до будь-якого з них окремо. В разі відшкодування заподіяної шкоди будь-яким із делінквентів, правовий зв'язок між всіма делінквентами та потерпілим припиняється. Припиняється він в тому числі і для тих делінквентів, які не здійснювали відшкодування шкоди потерпілому.

Момент припинення правового зв'язку між делінквентами та потерпілим є одночасно моментом виникнення правовідносин між солідарними делінквентами. В даному випадку буде діяти загальне правило ст. 544

О. Отрадна, канд. юрид. наук, доц.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

СОЛИДАРНАЯ МНОЖЕСТВЕННОСТЬ ЛИЦ В ДЕЛИКТНЫХ ОБЯЗАТЕЛЬСТВАХ

В статье рассматриваются проблемные вопросы солидарной множественности лиц в деликтных обязательствах. Автор анализирует доктрину и судебную практику по указанному вопросу, делает выводы и дает рекомендации относительно применения солидарного порядка исполнения в ряде случаев участия нескольких лиц на одной из сторон деликтного обязательства.

Ключевые слова: деликты, множественность лиц, солидарная множественность.

O. Otradnova, Ph.D., Associate Professor
Kyiv National Taras Shevchenko, Kyiv

SOLIDARY MULTIPLICITY OF PERSONS IN TORT OBLIGATIONS

Problem questions of solidary multiplicity of persons in tort obligations are discovered in the article. The author analyzes legal doctrine and court practice of such question, makes conclusions and gives recommendations concerning use of multiply performance in case of several persons participation on one of the parties of tort obligation.

Key words: torts, multiplicity of persons, solidary multiplicity.

УДК 346.7

Ю. Ващенко, канд. юрид. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ БОРТЬБИ З ЕНЕРГЕТИЧНОЮ БІДНІСТЮ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Стаття присвячена аналізу основних вимог законодавства ЄС щодо формування та реалізації державної політики, спрямованої на боротьбу з енергетичною бідністю, та формулюванню пропозицій щодо їх імплементації у національне законодавство України.

Ключові слова: державна енергетична політика, енергетична бідність, права споживачів енергії, соціально вразливі категорії споживачів енергії.

Доступ до сучасних енергетичних послуг належної якості та за обґрунтованими цінами є необхідною умовою реалізації та захисту прав та свобод громадян, зокрема, права на життя, здоров'я, безпечно навколишнє природне середовище, достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, належні умови праці, на освіту тощо.

Однак, в Україні, як і в багатьох інших країнах, існує проблема забезпечення доступу до найважливіших

ЦК України, що боржник, який виконав солідарний обов'язок, має право на зворотну вимогу (регрес) до кожного з решти солідарних боржників у рівній частці, якщо інше не встановлено договором або законом, за вирахуванням частки, яка припадає на нього.

Список використаних джерел

1. Гильман Ю.М. Спорные вопросы солидарной ответственности // Правоведение. – 1968. – № 6. – с. 45-54
2. Гуляев А.М. Русское гражданское право. Обзор действующего законодательства и кассационной практики Прав. Сената и Проекта гражданского уложения. – СПб: Типография М. М. Стасюлевича, 1913 – 638 с.
3. Иоффе О.С. Избранные труды: в 4 т. Т. 3 Обязательственное право. – СПб.: Издательство "Юридический центр Пресс", 2004. – 837 с.
4. Ківалова Т.С. Зобов'язання відшкодування шкоди у цивільному законодавстві України (теоретичні аспекти): монографія / Т.С. Ківалова; М-во освіти і науки України. – Одеса, "Юридична література", 2008. – 360 с.
5. Сарбаш С.В. Исполнение договорного обязательства. – М.: Статут, 2005. – 636 с.
6. Сердюков К.А. О некоторых аспектах системного подхода к исследованию гражданских правоотношений с множественностью лиц // Защита частных прав: проблемы теории и практики. Материалы международной научно-практической конференции (г. Иркутск, 20-21 апреля 2012 г.) отв. Ред. Н.П. Асланян. – Иркутск: изд-во БГУЭП, 2012. – с. 120-125
7. Флейшиц Е.А. Обязательства из причинения вреда и неосновательного обогащения. – М.: Госюриздат, 1951. – 239 с.
8. Шершеневич Г.Ф. Курс гражданского права. – Тула: "Автограф", 2001. – 720 с.
9. Ухвала Верховного суду України від 16.06.2010 р. № 6-30106св09 // Системи інформаційно-правового забезпечення ЛІГА:ЗАКОН, файл С002758.LHT;
10. Ухвала Верховного суду України від 2.06.2010 р. № 6-11640св10 // Системи інформаційно-правового забезпечення ЛІГА:ЗАКОН, файл С002677.LHT
11. Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 01.02.2012 р. "Узагальнення судової практики розгляду судами цивільних справ про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки у 2010 – 2011 роках" // Часопис цивільного і кримінального судочинства, 2012, 00, № 4.

Надійшла до редколегії 11.04.13

енергетичних послуг (в першу чергу, електропостачання та опалення) соціально вразливих верств населення (далі – соціально вразливі споживачі енергії), внаслідок неспроможності зазначених категорій громадян їх оплачувати. Для позначення цієї проблеми використовується термін "енергетична бідність". В умовах обмеженості енергетичних ресурсів та постійного зростання цін на них ця проблема все більше загострюється. Крім

того, як справедливо зазначає Європейський та Соціальний Комітет (далі – Комітет) у своєму Висновку "Про енергетичну бідність у контексті лібералізації та економічної кризи" від 14 липня 2010 р. [1], явище енергетичної бідності можна розглядати на мікро- та макrorівнях. Наявність доступу до важливих енергетичних послуг громадян, їх об'єднань, підприємств та організацій має важливе значення для процвітання держави та розвитку конкуренції, тоді як його відсутність призводить до економічної кризи, безробіття та загальної бідності.

Боротьба з енергетичною бідністю відноситься до ключових завдань енергетичної політики, як на рівні Європейського Союзу, так і на національному рівні Держав – членів ЄС. Відповідно до Закону України "Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу" [2] сфера енергетики відноситься до пріоритетних сфер адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Імплементация основних вимог енергетичного законодавства України до законодавства ЄС є зобов'язанням України згідно з Протоколом про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, ратифікованим Законом України №2787-VI від 15.12.2010 р. [3] У зв'язку з цим на сьогодні актуальним є дослідження основних вимог законодавства ЄС щодо організаційно-правових механізмів захисту соціально вразливих споживачів енергії у контексті боротьби з енергетичною бідністю та формулювання пропозицій щодо їх імплементации в Україні.

Правові аспекти державного управління паливно-енергетичним комплексом України досліджували, зокрема, Новицький А.М. [4], Сердюченко О.В. [5] та ін. Проте, організаційно-правові питання розв'язання проблеми енергетичної бідності у контексті європейської інтеграції України ще не були предметом спеціального наукового дослідження.

Звертаємо увагу, що у Директиві 2009/72/ЕС Європейського Парламенту та Ради від 13 липня 2009 р. щодо спільних правил для внутрішнього ринку електроенергії, що замінює Директиву 2003/54/ЕС [6] (далі – Електроенергетична Директива) та Директиві 2009/73/ЕС Європейського Парламенту та Ради від 13 липня 2009 р. щодо спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, що замінює Директиву 2003/55/ЕС [7] (далі – Газова Директива), закріплено обов'язок регуляторних органів Держав – членів ЄС забезпечити доступ до енергетичних послуг соціально вразливим споживачам енергії. Держави – члени ЄС можуть або передбачати заходи підтримки в межах загальної соціальної політики, або ж сформувати окремий напрямок національної підтримки соціально вразливих верств населення. При цьому, заходи мають включати як соціальну підтримку, так і заходи, спрямовані на покращення енергетичної ефективності житлових будинків. Підтримка соціально вразливих споживачів енергії передбачена також в контексті захисту кінцевих споживачів. Держави – члени ЄС повинні сформувати концепцію соціально вразливих споживачів у контексті енергетичної бідності, та, серед іншого, заборони відключення від електроенергії для таких споживачів у критичний період. Крім того, вказаними директивами передбачено необхідність розроблення національних енергетичних планів, які б передбачали надання соціального захисту соціально вразливим споживачам енергії для забезпечення постачання необхідної електроенергії, або ж заходи підтримки покращення енергетичної ефективності, спрямовані на подолання енергетичної бідності, де вона існує, включаючи бідність у широкому розумінні.

Україна як член Енергетичного Співтовариства взяла на себе зобов'язання щодо імплементации вимог Електроенергетичної та Газової директив. У Меморандумі взаєморозуміння щодо соціальних проблем у контексті Європейського Співтовариства від 18 жовтня 2007 р. [8] звертається увага на те, що відповідно до Договору про створення Енергетичного Співтовариства всі країни, які підписали цей Договір, повинні імплементувати статтю 3 Директиви 2003/54/ЕС та статтю 3 Директиви 2003/55/ЕС (щодо зобов'язань з публічної послуги та захисту споживачів) з урахуванням захисту, в першу чергу, інтересів найбільш соціально вразливих споживачів. У цьому напрямку країни, які підписали Договір, повинні докладати зусиль для забезпечення економічної, соціальної та територіальної єдності, універсального доступу та високого рівня захисту прав, аналогічних тим, що вживаються у Державах – членах ЄС.

Комітет у своєму Висновку "Про енергетичну бідність у контексті лібералізації та економічної кризи" від 14 липня 2010 р. [1] привертає увагу до необхідності захисту соціально вразливих споживачів енергії, кількість яких постійно збільшується в умовах постійного зростання цін на електричну енергію, газ, вугілля тощо. Комітет визначає боротьбу з енергетичною бідністю як новий соціальний пріоритет. Вирішення цієї проблеми потребує вжиття дієвих заходів як на рівні ЄС, так і на національному рівні. При цьому ЄС має розробити загальні рекомендації для того, щоб забезпечити єдиний підхід до вирішення цієї проблеми у Державах – членах ЄС. Передусім, Комітет радить розробити на рівні ЄС єдине визначення енергетичної бідності, яке надалі має бути імплементоване на національному рівні Держав – членів. Як один з варіантів визначення терміну "енергетична бідність", Комітет пропонує складність або неможливість забезпечити адекватне опалення у приміщенні або доступ до інших найважливіших енергетичних послуг за доступними цінами. Зазначений критерій є загальним, до нього можуть додаватися також інші критерії з метою врахування суспільного розвитку. Причиною енергетичної бідності Комітет визначає поєднання трьох факторів: низький дохід, неналежа якість будівель та високі ціни на енергію. Відповідно вирішення цих проблем має стати ключовими завданнями державної політики у сфері захисту соціально вразливих споживачів. Враховуючи важливість покращення енергетичних характеристик будівель, уповноваженим державним органам необхідно розробити дієві організаційно-правові механізми підтримки здійснення енергоефективних заходів у будівлях, де проживають соціально вразливі споживачі енергії.

Комітет звертає увагу, що деякі Держави – члени ЄС вже розробили необхідні заходи (позитивний досвід мають, зокрема, Бельгія, Іспанія, Франція, Італія та Великобританія), спрямовані на запобігання енергетичній бідності. У переважній більшості ці заходи стосуються:

- цін на енергію (наприклад, "соціальні" або "субсидовані" тарифи);
- якості будівель (наприклад, стимулювання покращення енергоефективності як державних, так і приватних будівель);
- низького доходу (наприклад, фінансова підтримка) [1].

У запиті Комітету щодо спільної системи оподаткування енергетики CES/13/12 від 14 лютого 2013 р. [9] зазначено, що Комітет цим запитом повторно запрошує до розроблення спільного на рівні ЄС визначення енергетичної бідності, яке буде автоматично використане на національному рівні для заходів підтримки найбільш соціально вразливих верств населення.

Забезпечення доступу соціально вразливих споживачів енергії має здійснюватися як шляхом удосконалення механізмів реалізації та захисту прав всіх споживачів енергії (зокрема, забезпечення обґрунтованих цін, можливості вибору постачальника енергетичних ресурсів, наявності ефективних механізмів захисту прав), так і шляхом спеціальних заходів соціальної підтримки (адресної допомоги, гарантії невідключення енергетичних послуг тощо).

У законодавстві України термін "енергетична бідність" не вживається, а отже, і відсутнє визначення цього поняття. У Державній цільовій програмі подолання та запобігання бідності на період до 2015 р., затвердженій Постановою Кабінету Міністрів України №1057 від 31 серпня 2011 р. [10], про зазначену проблему окремо не згадується, як і не йде мова про значення забезпечення доступу соціально вразливих верств населення до енергетичних послуг для запобігання та подолання бідності в цілому. Поряд з цим Міненерговугілля є одним із виконавців вказаної Програми, зокрема, в частині підготовки пропозиції щодо внесення змін до законодавства з питань посилення адресності надання пільг.

Захист інтересів споживачів енергії є одним із принципів державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій (ч. 1 ст. 9 Закону України "Про природні монополії" [11]). Відповідно до ст. 5 Закону України "Про електроенергетику" [12] забезпечення захисту прав та інтересів споживачів енергії віднесено до принципів державної політики в електроенергетиці. Згідно ж із ст. 12 цього Закону захист прав споживачів електричної і теплової енергії є завданням національної комісії, що здійснює державне регулювання в сфері енергетики. Однак, у законах України, які регулюють відносини в сфері надання енергетичних послуг, відсутні спеціальні положення щодо забезпечення доступу до енергетичних послуг соціально вразливих верств населення. Механізми підтримки таких споживачів передбачені соціальним законодавством України (наприклад, Законами України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" [13], "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи" [14] та ін.). У той же час існуюча система пільг з оплати енергетичних ресурсів в Україні потребує удосконалення з метою надання підтримки лише тим категоріям громадян, які дійсно її потребують.

Крім того, важливо передбачити дієві організаційно-правові механізми стимулювання енергозбереження та енергоефективності у кінцевих споживачів в цілому та соціально вразливих споживачів енергії зокрема. В цьому контексті важлива роль належить Національній комісії, що здійснює державне регулювання в сфері енергетики, а саме в частині покладення відповідних обов'язків на суб'єктів господарювання, що надають енергетичні послуги. Однак, законодавство України, яким визначено правовий статус енергетичного регулятора [зокрема, 11, 12, 15], чітко не передбачено його обов'язки щодо захисту соціально вразливих споживачів енергії.

Потребують удосконалення організаційно-правові механізми покращення енергетичної ефективності будівель, у тому числі тих, де проживають соціально вразливі верстви населення. За цим напрямком необхідно активізувати роботу з доопрацювання проекту Закону України "Про енергетичну ефективність громадських та житлових будівель" [16], який знаходиться на розгляді у Верховній Раді України (готується до другого читання). У цьому законопроекті доцільно передбачити спеціальні положення, присвячені організаційно-правовим захо-

дам підтримки енергоефективних заходів у будівлях, де проживають соціально вразливі споживачі енергії.

Підсумовуючи вищевикладене, вважаємо, що законодавство України у сфері захисту соціально вразливих споживачів енергії потребує удосконалення з метою забезпечення виконання зобов'язань України як члена Енергетичного Співтовариства. У зв'язку з цим рекомендуємо центральним органам виконавчої влади, які забезпечують формування та забезпечення реалізації державної політики в сфері енергетики та соціального захисту населення розробити, з урахуванням вимог законодавства ЄС щодо забезпечення захисту соціально вразливих споживачів енергії, сучасних тенденцій його розвитку, позитивного досвіду Держав – членів ЄС з цих питань, сучасного стану суспільних відносин у зазначеній сфері в Україні, проект стратегії боротьби з енергетичною бідністю в Україні.

Список використаних джерел:

1. Opinion of the European Economic and Social Committee on Energy poverty in the context of liberalisation and the economic crisis (exploratory opinion) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.ten-opinions.19528>
2. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України №1629-IV від 18.03.2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – №29. – від 16.07.2004. – Ст. 367.
3. Про ратифікацію Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства: Закон України №2787-VI від 15.12.2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №24. – від 17.06.2011. – Ст. 170.
4. Новицький А.М. Організаційно-правові засади державного управління у паливно-енергетичному комплексі України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Нац. акад. держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2005. – 19 с.
5. Сердюченко О.В. Адміністративно-правові засади забезпечення енергетичної безпеки України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – К., 2009. – 20 с.
6. Directive 2009/72/EC of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 concerning common rules for the internal market in electricity and repealing Directive 2003/54/EC // OJ. – L 211. – 14.08.2009. – P.55–93.
7. Directive 2009/73/EC of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 concerning common rules of the internal market in natural gas and repealing Directive 2003/55/EC // OJ. – L 211. – 14.08.2009. – P. 94–136.
8. Memorandum of Understanding on Social Issues in the context of the Energy Community [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/AREAS_OF_WORK/SOCIAL_ISSUES/Memorandum
9. EU civil society body calls for common energy tax system CES13/12 14 February 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.press-releases.26756>
10. Державна цільова програма подолання та запобігання бідності на період до 2015 р., затверджена Постановою Кабінету Міністрів України №1057 від 31 серпня 2011 р. // Офіційний вісник України від 24.10.2011. – 2011. – №80. – Ст.2948.
11. Про природні монополії: Закон України від 20 квітня 2000 р. №1682-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – №30. – від 28.07.2000. – Ст. 238.
12. Про електроенергетику: Закон України від 16 жовтня 1997 р. №575/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – №1. – 23.01.98. – Ст. 1.
13. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22 жовтня 1993 року // Відомості Верховної Ради України від 09.11.1993. – 1993. – №45. – Ст. 425.
14. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України в редакції Закону України №2001-XII від 19 грудня 1991 // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №13. – Ст.178.
15. Положення про Національну комісію, що здійснює державне регулювання в сфері енергетики, затверджене Указом Президента України №1059/2011 від 23.11.2011 р. // Офіційний Вісник України. – 2011. – 94. – від 12.12.2011. – Ст. 3413.
16. Про енергетичну ефективність житлових та громадських будівель: проект Закону України №0856 від 12 грудня 2012 року // http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45056.

Надійшла до редколегії 11.04.13

Ю. Ващенко, канд. юрид. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ БОРЬБЫ С ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ БЕДНОСТЬЮ В УКРАИНЕ В КОНТЕКСТЕ ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ

Статья посвящена анализу основных требований законодательства ЕС относительно формирования и реализации государственной политики, направленной на борьбу с энергетической бедностью, и формулированию предложений по их имплементации в национальное законодательство Украины.

Ключевые слова: государственная энергетическая политика, энергетическая бедность, права потребителей энергии, социально уязвимые потребители энергии.

Y. Vashchenko, PhD in Law, docent
Kyiv National Taras Shevchenko University, Kyiv

ORGANIZATIONAL AND LEGAL FRAMEWORK FOR TACKLING ENERGY POVERTY IN UKRAINE IN CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

The article is devoted to analysis of the main issues of the EU legislation regarding development and implementation of state policy aimed at Tackling Energy Poverty and development of proposals on its implementation into national legislation of Ukraine.

Key words: state energy policy, energy poverty, energy consumers rights, vulnerable energy consumers.

УДК 347.764 (477)

Н. Пацурия, канд. юрид. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ДЖЕРЕЛА СТРАХОВОГО ПРАВА

У статті досліджуються питання визначення змісту та видів джерел страхового права.

Ключові слова: джерела права, законодавство, звичаї ділового обороту, судова практика.

Вступ. Належний рівень страхового законодавства, як зовнішньої форми страхового права, є умовою досягнення поставлених цілей і завдань, формування належної нормативно-правової бази спрямованої на: стимулювання розвитку страхової діяльності; усунення необґрунтованих регулятивних обмежень діяльності суб'єктів страхової справи; прозорість нормативного регулювання і наглядових заходів за страховою діяльністю тощо. Починаючи з 1991 року розвиток законодавства незалежної України про страхування триває. Слід відзначити, що при всіх позитивних змінах в правовому регулюванні страхової діяльності в Україні, законодавець не вирішив усіх правових проблем, що існують у цій сфері. Проте, страхове законодавство у класичній структурі джерел права виступає лише одним із його видів. Доктрина господарського права піз джерелами права розуміє одночасно як змістовні, так і формальні джерела права, і розглядає їх як сукупність соціальних регуляторів, в які включає як соціальні норми, так і судову практику [1, с.152], що без сумніву можна екстраполювати на джерела страхового права. При цьому у структурі джерел господарського науковці, зокрема виділяють [1, с. 155-156] три блоки, до яких відносять: 1) блок формально-юридичних (інституційних), джерел, які збігаються із формою права як способом внутрішньої організації та зовнішнього виразу правил поведінки, що містяться в нормах права [14, с. 40]; 2) блок інші соціальних (поза-юридичних) джерел, що існують в якості певних фактів соціальної дійсності (моралі, звичаї); 3) блок судової практики, яка займає особливе місце в системі джерел господарського права, що є результатом судового регулювання та впливає на практику правозастосування, що, в своє чергу впливає на фактичне формування страхових відносин в суспільстві, і як наслідок, може впливати на зміну страхового законодавства.

Актуальність теми дослідження. Питання формування та розвитку страхового законодавства не одноразово ставали предметом наукового дослідження [9; 17; 27, 11]. Натомість проблематика джерел страхового права, визначення їх видів та змісту жодного

разу не піддавалися науковому аналізу у галузевій юридичній літературі.

Теоретичну основу для написання статті становлять праці таких науковців, як: О.А. Беляневич, О.М. Вінник, А.Б. Венгеров, С.Л. Зівс, С.Ф. Кечек'ян, А.М. Колодій, М.М. Марченко, М.І. Матузов, А.В. Міцкевич, В.С. Нерсесянц, О.Ф. Скакун, Ю.О. Тихомиров, М.В. Цвік, О.Ф. Черданцев, О.П. Шебанов, Ю.С. Шемчушенко, В.С. Щербина, Л.С. Явич та інші.

Цілями статті є визначення змісту і видів джерел страхового права, та формулювання висновків на основі проведеного дослідження.

Основний зміст. Виходячи із вище наведеної класифікації джерел, до джерел страхового права, які характеризуються формально-юридичним критерієм, слід віднести страхове законодавство. Термін "законодавство" в цілях даної статті застосовується у широкому розумінні.

Перелік нормативно-правових актів які входять до складу законодавства фактично викладено у Рішенні Конституційного суду України від 09 липня 1998 року № 12-РП/98 [26] відповідно до якого термін "законодавство" охоплює закони України, чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також постанови Верховної Ради України, укази Президента України, декрети і постанови Кабінету Міністрів України, ухвалені в межах їх повноважень та відповідно до Конституції України і законів України.

Із наведеного переліку формально-юридичних джерел, на нашу думку, слід окремо виділити міжнародне законодавство як джерело страхового права України. Відповідно до ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Вказана норма про дублювання також у ст. 19 Закону України "Про міжнародні договори України".

В Україні правове регулювання ринку страхування ґрунтується на нормах Закону України "Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Перелік актів законодавства України та *acquis* Європейського Союзу у

